

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Inspiratieplatform voor Politiek en Levensbeschouwing

Nu het CDA een nieuwe fase van zijn bestaan is ingegaan, is het goed om het interreligieuze gesprek over politiek en levensbeschouwing binnen de partij nieuw leven in te blazen. Het Theologen Netwerk zou daarvoor een plek kunnen zijn. Ook moslims, joden, hindoes en anderen kunnen immers voor christendemocratische politiek kiezen, zoals bij de oprichting van het CDA in 1980 al werd gezegd.

door Bert Jan Lietaert Peerbolte De auteur is hoogleraar Theologie aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam en voorzitter van het CDA Theologen Netwerk.

Niet iedereen zal dit weten, maar sinds de participatie van het CDA in Rutte I, het gedoogkabinet met de PVV, bestaat er een CDA Theologen Netwerk, opgericht in 2011. Het doel van dit netwerk is feitelijk tweeledig. Enerzijds wil het de Kamerleden van het CDA ondersteunen in hun werk en een platform voor inspiratie vormen: uit welke innerlijke overtuiging haal je de drijfveren om politiek actief te zijn? Hoe zorg je ervoor dat je de inspiratie die je ontleent aan je geloof blijvend kunt vertolken in een politieke actualiteit en een arena die eerder gericht is op media-aandacht en winst in de peilingen dan op de levensbeschouwelijke aspecten die achter de politieke waan van de dag liggen? Het wil dus een platform zijn voor inspiratie en aandacht voor levensbeschouwing.

Anderzijds wil het Theologen Netwerk ook proberen in die genoemde politieke waan van de dag zo nu en dan een ander geluid te laten horen. Dat kan gaan over de politieke koers ten aanzien van de weduwe, de wees en de vreemdeling – om het met een Bijbels voorbeeld duidelijk te maken – of, en dat is een voorbeeld uit de recente politieke geschiedenis, het standpunt van onze partij inzake het kinderpardon. Toen de Haagse Bethelkapel in 2018 besloot een doorlopende kerkdienst te starten om de familie Tamrazyan vanuit een principe van barmhartigheid in de kerk veiligheid te bieden, leidde dit binnen het netwerk tot een goed gesprek met enkele toen aanwezige politici: barmhartigheid bleek er nog altijd toe te doen als kernwaarde, zelfs al was dat niet eenvoudig te vertalen in politieke besluitvorming. De kerkdienst zou een recordlengte krijgen van 97 dagen en nachten – van 26 oktober 2018 tot 30 januari 2019. Dit kerkasiel was een goed voorbeeld van hoe politiek en geloofsgemeenschappen soms vanwege verschillende verantwoordelijkheden met elkaar kunnen botsen. De uitkomst van die botsing was overigens niet slecht.

Om een geloofwaardige christendemocratie

Het was het voorbeeld van een situatie waarin veel mensen op basis van hun geloofsovertuiging zeiden: tot hier en niet verder. Gelukkig gebeurde dat met wederzijds respect voor elkaar en voor de wet.

Het CDA is, dat mag bekend zijn, ontstaan als fusiepartij uit de ARP, de CHU en de KVP. De zogenoemde ‘confessionele’ partijen, geworteld in de negentiende eeuw, sloegen op 11 oktober 1980 officieel de handen ineen om samen christendemocratische politiek te bedrijven. Van meet af aan was duidelijk dat christendemocratische politiek niet gelijkstaat aan christelijke politiek. En dat biedt voor het CDA anno 2023 mogelijkheden die de meeste andere partijen niet hebben. Laten we evenwel eerst, voordat we bij die mogelijkheden komen, de blik even wenden naar de geschiedenis.

Abraham Kuypers

De Anti-Revolutionaire Partij (ARP) was niet alleen de oudste partij die tot het CDA toetrad, het was ook de eerste nationale politieke partij van Nederland. Opggericht door Abraham Kuypers in 1879 was de ARP een grote stap in de richting van de formele vormgeving van de verzuiling. Nederland was verdeeld in zuilen: gereformeerden lazen hun eigen kranten, hadden hun eigen kerk(en) en hun eigen politieke partij; voor hervormden en katholieken gold hetzelfde; en voor liberalen en socialisten was dat niet anders. Uiteindelijk ontstond het CDA uit de drie confessionele zuilen, van de katholieken, de hervormden en de gereformeerden. De

De huidige klacht dat veel mensen niet meer buiten hun eigen ‘bubbel’ kijken, lijkt een indicatie van een nieuw soort verzuiling

klacht van vandaag dat veel mensen niet meer buiten hun eigen ‘bubbel’ kijken, lijkt een indicatie van een nieuw soort verzuiling, maar dat voor nu even terzijde.

Na de ARP stichtte Kuypers in 1880 de Vrije Universiteit in

Amsterdam. Deze universiteit was bedoeld om orthodox gereformeerde dominees, artsen en juristen op te leiden. Dat is dan ook precies wat zij vanaf de stichting is gaan doen. Toen in 1886 de eerste theologiestudenten zich meldden om dominee te worden in de Nederlandse Hervormde Kerk en daar geweigerd werden omdat zij gestudeerd hadden aan de VU, was voor Kuypers de maat vol. Hij stapte uit de NH Kerk en begon de Gereformeerde Kerken in Nederland.¹ Kuypers was een ondernemend mens die enorm veel voor elkaar kreeg in politiek, universiteit én kerk. De splitsing die hij veroorzaakte binnen de NH Kerk zou uiteindelijk pas overwonnen worden in 2003, toen de beide kerkgenootschappen, versterkt door de Evangelisch-Lutherse Kerk in Nederland, samen de Protestantse Kerk in Nederland vormden.

De Vrije Universiteit heeft zich intussen ontwikkeld. Waar de theologen door Kuypers neergezet waren om de orthodoxe gereformeerde lijn te versterken, is de Faculteit Religie en Theologie in 2023 een multireligieuze plek geworden. De afgelopen twintig jaar heeft zij zich getransformeerd van gereformeerde domineesfabriek tot een plek waar nu vijf verschillende protestantse kerkgenootschappen hun opleidingen gehuisvest hebben.² En daarnaast zijn er centra voor islamitische theologie, voor hindoeïsme en voor boeddhisme, en is de faculteit

gelieerd aan de joodse opleiding. Van gereformeerde domineesfabriek tot interreligieus platform. Opvallend genoeg hebben van oudsher rooms-katholieke instellingen als de Radboud Universiteit en Tilburg University soortgelijke ontwikkelingen doorgemaakt. Misschien zijn het wel juist deze van oorsprong confessionele instellingen die het belang van diversiteit en pluriformiteit zien en omarmen.

Neoliberale woestijn

Het CDA zit in zwaar weer. Daar hoeven we geen doekjes om te winden. Nu is er iets voor te zeggen om in tijden van crisis jezelf terug te brengen bij je inspiratie en je motivatie. Waarom doe ik dit ook al weer? Als je daar geen helder antwoord op kunt geven, wordt het moeilijk. Het is dan ook tijd om met elkaar dat antwoord te herijken. Ieder lid zal haar of zijn persoonlijke motivatie en inspiratie hebben, maar waar zit de inspiratie voor ons als partij? Waarom doen we dit eigenlijk? Een platform om daarover met elkaar na te denken en even weg te stappen van de politieke waan van de dag is een geschenk uit de hemel.

De afgelopen decennia hebben ons land getransformeerd tot een neoliberale woestijn. De samenleving is gereduceerd tot economie en de collectieve sector is niet alleen geprivatiseerd, maar ook geïndividualiseerd. Denk alleen al aan Margaret Thatchers stuitende opmerking uit 1987: ‘There is no such thing as society!’ Haar woorden zijn helaas programmatisch gebleken: er zijn individuen en bedrijven,

Bron: iStock

en om het welzijn van individuen te waarborgen moet je vooral investeren in bedrijven. Met alle gevolgen van dien. Of je nu in het onderwijs werkt of in de zorg, ook daar is deze vraag normaal geworden: wat is je product en hoe hoog is je rendement? Hoeveel bejaarden heb je vandaag kunnen wassen, verschonen, van medicijnen kunnen voorzien? Hoeveel leerlingen heb je dit jaar naar een diploma gebracht? Want alleen als je voldoende output realiseert, kun je je bedrijf gezond houden.

Hand in hand met de neoliberale ‘bevrijding’ van ons land was daar de secularisatie. Het juk van de kerken en van het geloof moest afgeworpen worden en de afgelopen halve eeuw stond met name in dat teken. In het huidige neoliberale klimaat is het resultaat daarvan dat geloof en religie een privézaak geworden zijn. Prima als je gelovig bent, maar wel achter de voordeur graag. Kerkklokken die luiden op zondag? Verstoring van de openbare orde, als het een beetje tegenzit. Een oproep van een minaret? Idem dito. Geloof is zozeer een privézaak gemaakt dat een gesprek erover al nauwelijks meer te voeren valt. Een sprekend voorbeeld is wel de actie van D66 in Rotterdam, september 2022. Het Leger des Heils zou discrimineren omdat in het personeelsbeleid aangegeven wordt dat uitsluitend christenen als medewerkers kunnen worden aangenomen. Samenwerking van de overheid met het Leger des Heils zou om deze reden heroverwogen moeten worden. Een fraai voorbeeld van religiestress.

Religie voorziet mensen vaak van een vangnet, waar de overheid dat niet kan bieden

voorziet mensen vaak van een vangnet, daar waar de overheid dat niet kan bieden. En religieuze overtuigingen en groepen bieden mensen een vorm van inspiratie en van levenskracht die niet te onderschatten is. Het is dan ook zaak dit potentieel ook binnen het CDA te mobiliseren. Immers, in tijden van crisis word je teruggeworpen op je eigen drijfveren. Waarom doen we dit ook al weer?

In de jaren dat ik nu lid ben van het CDA heb ik veel inspirerende mensen mogen ontmoeten. Ik ken protestantse leden, katholieke leden, maar ook mensen die minder hebben met een expliciete religieuze overtuiging. Ook agnosten en atheïsten voelen zich aangetrokken tot de christendemocratie. En ik heb dierbare CDA-leden leren kennen uit islamitische kring, uit een hindoeachtergrond, uit joodse kring. Is het misschien niet tijd om de handen ineen te slaan en samen een nieuwe bron van inspiratie op te zoeken voor onszelf en voor onze partij?

In het Theologen Netwerk voeren we gesprekken om onszelf te positioneren als een Inspiratieplatform voor Politiek en Levensbeschouwing. Welke naam daar het best bij past, moeten we nog uitwerken, maar het zou een plek moeten zijn voor heel onze partij om met elkaar over levensvragen na te denken, en dan niet uitsluitend vanuit de christelijke traditie.³ Een beetje zoals de Faculteit Religie en Theologie aan de VU, ook een kind van Kuiper, van gereformeerde domineesfabriek zich heeft ontwikkeld tot een hub voor interreligieuze theologie. Wat is het mooi om te leren van dierbare vrienden die uit een compleet andere traditie komen. En wat is het stimulerend om met elkaar te ervaren dat je je persoonlijke overtuiging,

Sociaal bindmiddel

Hoewel het natuurlijk waar is dat sommige religieuze groepen en vormen mensen kunnen knechten en beschadigen, is er ook een andere kant. Religie is ook een sociaal bindmiddel,

je geloof – religieus of niet – niet bij de voordeur van je huis hoeft achter te laten. We hebben als partij hier een opdracht, om het Nederland van 2023 een nieuwe weg te wijzen. Juist de keuze uit 1980 dat deze partij niet staat voor *christelijke* politiek, maar voor *christendemocratische*, biedt hier een prachtige mogelijkheid. Ook moslims, joden, hindoes en anderen kunnen namelijk voor christendemocratische politiek kiezen. Juist in gesprekken over geloof en levensbeschouwing schep je ruimte voor humaniteit en verbondenheid.

Wat mij betreft is de opdracht een dubbele. Ik zou willen laten zien dat het goed is om elkaars levensovertuigingen in een gesprek over politiek in te brengen en daarbij elkaar te respecteren.

Juist wie anders is dan ik, kan mij iets leren over wie ik ben. Een gesprek daarover voeren, zonder religiestress, dat kan ons als partij én als land verder brengen. De andere kant van deze opdracht is de politiek van alledag, op welk niveau dan ook: gemeentelijk, provinciaal, landelijk. Waarom doen we dit ook al weer? Toch niet vanwege de macht? Ging het niet om een betere wereld, en dan met name voor de kwetsbaren: de weduwe, de wees, de vreemdeling?

Juist wie anders is, kan mij iets leren over wie ik ben

Artikel in het kort:

- * Binnen het CDA bestaat sinds 2011 het Theologen Netwerk, dat als doel heeft Kamerleden te ondersteunen en de politieke waan van de dag te overstijgen
- * De Faculteit Religie en Theologie binnen de Vrije Universiteit, die ooit opgericht is door ARP-stichter Abraham Kuyper, heeft zich van een domineesfabriek ontwikkeld tot een plek voor interreligieuze theologie
- * In lijn hiermee zou ook het Theologen Netwerk een plek kunnen worden waar mensen van diverse religies en overtuigingen het gesprek over politiek en levensbeschouwing kunnen voeren
- * Dit is extra nodig nu religie in de samenleving steeds verder naar het privédoemien wordt teruggedrongen

1 Het officiële jaar van oprichting is 1892.

2 De VU verzorgt predikantsopleidingen voor de Hersteld Hervormde Kerk, voor de baptisten, doopsgezinden en remonstranten, en voor de migrantenkerken verzameld in SKIN, Samen Kerk in Nederland. Daarnaast is er een Centrum voor Islamitische Theologie, een Boeddhistisch Seminarium en een Hindoe Seminarium, en ook is de faculteit gelieerd aan het Nederlands Israëlitisch Seminarium. Bovendien werkt de VU nauw samen

met de Protestantse Theologische Universiteit van de PKN, onder meer in een gezamenlijk bachelorprogramma. De voorgenomen verhuizing van de PThU naar Utrecht, september 2024, zal een nieuwe fase in de samenwerking inluiden.

3 Marnix van Rij koos als CDA-voorzitter in 2000 al voor deze koers met het Centrum voor politiek, religie en zingeving. Het moment lijkt gekomen om dit initiatief nieuw leven in te blazen.